

Karl Persson

Karl Persson er født i 1897 i Amagergade på Christianshavn. Han blev udlært som kleinsmed i 1917 og arbejdede derefter på flere store københavnske fabrikker, indtil han under arbejdsløshed i 1922-23 tog på Esbjerg højskole og Askov. Da der ikke var arbejde at få herhjemme, rejste han i 1927 til Argentina, hvor han var huslærer for danske familiers børn. I 1933 kom han tilbage til Danmark. Fra 1936 til han blev pensioneret i 1964, var han ansat hos Medicinalco.

Vi boede på Christianshavn ved århundredskiftet, da jeg kunne begynde at skønne, Det var i den del af Amagergade, der nu er nedlagt. Her lå en vældig stor lejekaserne, et helt kompleks, der blot blev kaldt ”Treogtrediver” efter sit nummer i gaden.

Min far gik på jordarbejde. Der var fortjenesten ringe, så vidt jeg husker ikke over to kroner om dagen. Min mor havde hjemmearbejde, men gik senere på rengøring. Jeg var deres tolvte barn, og jeg havde en søster, som var yngre. Alle tretten levede dog ikke, de otte var døde som små. Det var ”denne hersens brystsye”, der florerede, sagde min mor.

I komplekset boede en masse mennesker, og der var især mange børn. Forhuset var det mest anselige og nogenlunde velholdt ud mod gaden. En trappe i hver side af det dybe portrum førte op til etagerne, som bestod af lange gange med en mængde døre på hver side. Korridorlejligheder ville man nu kalde dem. I hver ende af gangen var en vask, hvor man måtte hente sit vandforbrug, thi ingen havde vand i køkkenet og selvfølgelig heller ikke gas. Der var dog gasblus på trappen, men de var kun tændt i de mørke vinter måneder fra 18 til 21. Der var en ca. tre meter bred smøge mellem bygningerne, og sidehuset tårnede sig op i samme højde og tog hele lyset fra den ene fløj af forhuset. Sidehuset havde kun en trappe, den var smal og i snegleform. Her boede kun to familier på hver etage. Vi boede på første sal. Baghuset havde også lejligheder ud til den næste gård og var egentlig en mellembygning, men vi kaldte den hårdnakket baghus. Her boede fire familier på hver etage, og de lange gange lå tværs af bygningen, stejle trapper gik fra etage til etage uden nogen repos. Ved trappens fod førte en mørk gennemgang til næste gård og smøge, hvor igen et sidehus skød sig op og tog lyset fra fløjen.

Nedenfor vores vinduer stod en lang række skraldebøtter, så vi fik ikke frisk luft, når vi lukkede vinduerne op, men dunster, og om sommeren i tilgift en sværm af fluer. Det bandede min far meget over, og så snart der blev en chance, flyttede vi højere op, til tredje sal. Her var friskere og oven i købet eftermiddagssol. Derfor var lejen en krone dyrere, 13 kroner pr. måned. Gårdsiden lige overfor var udfyldt af en lang række retirader samt et potterum. Genbohuset var en lang smal staldbygning med et snedkerværksted over. Vi kaldte det rottestalden. Hinsides denne lå en lejekaserne af ældre dato, den blev kaldt Loppekroen. Her var de usleste, lavloftede lejligheder, og skønt både sidehuse og baghuset var på tre etager, ragede de ikke så højt op, at de forhindrede solen i at strømme ind i vores gård.

Det var trættende at lege i gården, for den var dårligt brolagt med uregelmæssige, knoldede brosten. Så satte man sig ned på det lange flisettrin foran retiraderne, strakte benene over den åbne rendesten og kiggede ned i vandet, der strømmede forbi i forskellige farvenuancer eftersom det var snavset, sæbeholdigt, blånet eller lignende. Foran porten lå den store kloak med et trædæksel over, hvortil alle rendestenene løb som floder i det store hav. Gennem portrummet løb også en rendesten, men den var der brætter over. De lå i jernbøjler, så det både klappede og klirrede, når man gik gennem.

Kvarteret var vel ikke elendigere end mange andre steder i byen, men det specielle ved Amagergade var rendestensbrætterne, der ligesom gjorde gaden mere lurvet. I de tykke halvanden tomme planker, der

dækkede rendestenene på fortovet, var skåret to firkantede hak i siderne, så man om fornødent kunne løfte dem op. Disse huller benyttede rotterne og smuttede op og ned. Jeg så engang en rotte angribe en 14-årig dreng. Den sprang op på ham, han slog den ned, den sprang på ham igen, han slog den atter ned, men trådte uvilkårligt et skridt tilbage. Det viste sig, han havde stået på det hul i rendestensbrættet, rotten skulle ned i, og der forsvandt den.

Lige overfor Loppekroen lå en symaskinefabrik, hvor man et par timer om dagen kunne hente varmt vand. Og konerne mødte op med spande, stod i lange rækker ved røret, hvor vandet kun løb jævnt, de kunne rigtig lære hinanden at kende og sludre. Når de gik tilbage med den fyldte spand i hånden, strakte de for balancens skyld den anden arm vidt ud, og hånden vinkede for hvert skridt de tog. Det syntes vi småfyre så både morsomt og venligt ud. Men det var også al den poesi, der var i gaden. Dog oppe ved hjørnet af Torvegade lå en smuk langagtig bygning, der hed "Skibet", der var et sådant relief over porten. Gik man indenfor, så man det skønneste gårdinteriør med svalegange behængt med blomsterkasser, grønt og andet pynt, den rene idyl.

Andersen Nexø har vandret her i dette tidsrum på Amagergades slidte rendestensbrætter, har kendt den triste lejekaserne "Treogtredivé" og den skidne "Loppekro", men har vel også været inde i "Skibet" og set de idylliske svalegange og har heraf combineret sit arbejderkompleks "Arken" i sin arbejderroman "Pelle erobreren".

Vor nye lejlighed på tredje sal var akkurat som den gamle, men her var ikke mus som på første, som min mor var så bange for, at hun beholdt sine sutter på, når hun gik i seng. Den bestod af en stue, vel 4 meter i dybden og 3 i bredden. For enden af den lå en alkove - her kunne stå en seng på langs og en på tværs - og et køkken. I begge rum var kun en lille kvadratisk rude i ydermuren, så køkkenlampen måtte brænde om dagen også. I alkoven sov mine forældre og min store søster, der arbejdede på en tobaksfabrik. I stuen havde vi en stor slagbænk. Når låget blev taget af, kunne forpartiet trækkes ud som en skuffe. Den var fyldt med halm, der blev jævnet ud, et lagen lagt over og her sov fire børn, to i hver ende. I lejligheden under os boede en familie på otte voksne og et barn. De redte en stor søsterseng på gulvet, og det var ikke ualmindeligt.

Min far havde altid langt til sine arbejdssteder og måtte som alle andre tilbagelægge afstanden til fods, der var ikke råd til sporvognen. Jeg ved, han arbejdede ude i Smallegade, gik den lange vej, broklede med trillebøren tolv timer og vandrede træt hjem. Efter at have spist og kigget lidt i avisen faldt han i søvn, klokken otte drak vi te, og så gik han i seng og snorkede videre. Han gik for at være en rigtig træmand, men om søndagen var han en hel anden. Ved frokostbordet skulle den mindste sidde på skødet og bide med af hans mad, det var fedtebrød og spegesild (vi havde om vinteren en hel tønne på pulterkammeret), og sikken et ansigt han satte op, fordi hun altid kunne finde den bedste bid og satte tænderne lige i den fede ryg af silden, lige meget hvordan han drejede brødet. Minespillet vekslede mellem stolthed og fortrædelighed, for han ville gerne selv ha' den bedste bid. Sommetider fik vi kapernade søndag middag. Han skar små stykker ud til os og tog selv et ordentligt stykke, som vi nok skævede lidt til, thi han trøstede os altid med ordene: "Hellere en lille velsignende bid end et stort forbandet stykke". Det er den eneste vittighed, jeg har hørt ham sige, og den er nok fra Sverige, der var han selv fra.

Min mor havde hjemmearbejde, hun "maskede" uldklokker, med en slags hæklenål blev de vist samlet i siderne, masket sammen. Men så holdt damerne pludselig op med at gå med klokke, den gik af mode, og der opstod følgende vittighed, når nogen spurgte "Hvad er klokken?" "Den er gået af mode". Så måtte hun ud på rengøring og var borte det meste af dagen. Jeg var fem år dengang og havde en broder på syv og en søster på tre, to ældre søskende var på arbejde. Min mor kom i reglen først hjem ved tretiden, så vi måtte klare os så længe. Min søster holdt til i kælderens hos en spækhøker - der var en jævnaldrende - så hun blev godt ved huld. Min broder kunne rende allevegne, men jeg var selv ildfarende. Jeg kunne næsten ikke se. Jeg havde kirtler i øjnene, det ene var opereret, men der var et ar ud for pupillen, så jeg kun kunne skimte, i det andet øje var der en kirtel, der vandrede. Når den engang var kommet forbi pupillen, ville jeg få mit fulde syn på dette øje. Det varede nu nogle år, men var begyndt at bedres, jeg blev vant til at sidde på huggeblokken, kigge så godt jeg kunne og fundere over tingene.

En kuriositet ved datidens drengeverden var de såkaldte røversprog. Der var tre. Det ene var opbygget således: Efter første stavelse gentog man vokalen, men satte et l foran, gentog den, men satte nu et v foran. Skulle man f. eks. sige: "Goddag, Karl, hvordan har du det?", sagde man: "Golovo dalava karllavarl, hvorlohvordanlavan harlavar duluvu detlevet?" Det blev navnlig talt på Christianshavn og i Sundbyerne, det lød rytmisk og blev talt med stor tungefærdighed. På Vesterbro havde man et, der vel må benævnes "ing"-sproget. Man tog den første konsonant og satte bag vokalen samt et ,ing". Den samme sætning ville lyde sådan: "Oging ading arlking, onving arhing uding etding." Det var gammelt, jeg traf

dengang folk på et halvhundredede år, der kendte det fra deres barndom. Navnlig på Nørrebro talte man ”P”-sproget. Det var det letteste. Man tog bare vokalen i anden omgang og satte p foran, så samme sætning ville lyde: ”Gopo dapa Karlparl, hvorpordanpan harpar dupu detpet?” Det lød staccatoagtigt, grimt og var ikke meget udbredt. V-sproget talte vi med så rivende tungefærdighed, at de voksne ikke kunne forstå, hvad vi sagde, og de ældre bildte vi ind, at det var fransk, og de rystede opgivende på hovedet og sagde: ”Som de dog lærer i skolen nu til dags”.

Den besynderligste type, i vore øjne, var grossererens, ejeren af boligkomplekset. En mægtig potentat, stor og bred med en flot diplomatfrakke, der fremhævede den svære rundbuede mave, og høj silkehat, der gjorde de massive kødfulde bølgekamme i nakkepartiet mere iøjnefaldende, og ansigtet stort og rødt med præg af ærgrelse. Han kom anstigende i gaden ved ti-elleve-tiden. Så kunne børnene rolig være bange. Der skulle nok blive noget i vejen. Han havde kontor på første sal ud mod gården, lige over porten, en god udsigtspost. Han ombyttede først sin høje silkehat med en flad kasket, inden han gik rundt og så på lokaliteterne. Han var ikke nogen slem eller hård vært, gik snarere for at være human. Jeg mindes kun få tilfælde, hvor nogen blev sat på gaden, og det var ellers meget almindeligt i kvarteret. Jeg ved, han tit trakteredede de punktligt lejere med et glas portvin, når de var oppe og betale husleje. Han havde også et stort glas bismarcksklumper i tilfælde af, at der skulle være et barn med - og det blev jo skik. Han holdt også stor fastelavnsfest med tøndeslagning, chokolade og punsch, så de store drenge var utrættelige til at råbe: ”Grossererens længe leve, grossererens længe leve” og de marscherede rundt i gården og sang ”Danmarks dejligst vang og vænge” med begejstrede stemmer, skønt de hverken kendte vang eller vænge.

Han talte anderledes end vi andre, vel datidens kultiverede stemmeføring. Det duperede fuldstændig madammerne, der har syntes, han var en fin mand. De omtalte og tiltalte ham ”grossererens”. Det gjaldt selv de værste rappenskralder, selv når de skældte ham ud, f. eks. ”Grossererens lovede mig et nyt køkkenbord, det er kraftstjernerne noget svineri, grossererens ikke holder ord.” Til en så ophøjet størrelse kunne man ikke sige De.

Fra sit kontor holdt han skarpt udkig over de utålelige og uopdragne ungers færden. Hvert øjeblik blev vinduet smækket op, og den kultiverede stemme lød: ”Væk fra vandposten du. Ikke kravle op på skraldebøtterne, kan I ikke forstå, I ødelægger lågene”. Nogle børn havde stemmet op for strømmen i rendestenen og ledet vandet som små bifloder ind mellem de toppede brosten. Da bævrede stemmen af forargelse, da han råbte op, og dobbelthagen slaskede, da han indigneret rystede på hovedet: ”... noget sådant kunne da kun de tarveliges afkom finde på”. Der var masser af forseelser, man kunne gøre sig skyldig i, og hurtigt var advarslerne glemt. Blev det for galt, kom han farende ned. Den tykke mave tvang hans holdning lidt bagover og forhindrede ham i at løbe, men alligevel trippede han på en komisk måde lynhurtig over brostenene og fik næsten altid fat i drengen, han var efter, ruskede ham, gav ham nogle knubs eller tog ham op på kontoret og gav ham et rap af spanskrøret. Det vakte ikke megen fortørnelse: De frække unger havde godt af lidt høvl.

Ved totiden tog han sin høje hat og vandrede alvorsfuld hjem. ”Han har sin kongehat på, så kommer han ikke mere i dag”, sagde de små rollinger og åndede lettede op.

Familien Persson ved kaffebordet i 1906. Midt i billedet forældrene, længst t. v. Karl Persson.